Downloaded from geographical-space.iau-ahar.ac.ir at 5:22 IRDT on Sunday September 6th 2026

دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهر
فصلنامه‌ی علمی-پژوهشی فضای جغرافیایی

سال نوزدهم، شماره‌ی ۶۵
بهار ۱۳۹۸صفحات ۱۲۶-۱۰۷

*طاهره صادقلو [۱]
نرگس حاجیان [۲]
نازنین بهادری [۳]

ارزیابی رضایتمندی روستاییان از عملکرد شوراهای حل اختلاف (مطالعه موردی: دهستان رادکان از توابع شهرستان چناران)

تاریخ دریافت: ۱۳۹٤/۱۲/۰۲ تاریخ پذیرش: ۱۳۹٦/۰٤/۲۰

چکیده

بهره‌گیری از مشارکت و حضور نهادهای مردمی در راستای اجرای امور محلی و تحقق حکمروایی خوب یکی از اهرم‌های دستیابی به توسعه مدیریت محلی تلقی می‌شود. امروزه شورای حل اختلاف در روستاهای کشور به‌عنوان تحولی عمیق و گسترده در نظام قضایی و مدیریتی کشور، در زمینه‌ی رفع اختلافات محلی و همچنین کاهش مراجعات مردم به محاکم قضایی نقش مهمی ایفا می‌نمایند. آسیب‌شناسی و تحلیل آسیب‌های چنین نهادهایی گامی در جهت ارتقای کارایی آن‌ها در عرصه توسعه روستایی قلمداد می‌شود. لذا پژوهش حاضر با روش توصیفی-تحلیلی و با هدف سنجش رضایت مردم از عملکرد شوراهای حل اختلاف در نواحی روستایی مبتنی بر ویژگی‌ها و کارکردهای این نهاد، فعالیت‌های شورای حل اختلاف را در ۳ بعد (تشکیلاتی، عملکردی، کارکردی) و ١٤ شاخص (تغییر حجم بوروکراسی، وسعت حوزه قضایی، گزینش اعضاء، تکریم ارباب‌رجوع، کیفیت اجرای قوانین، انضباط در کار، تسریع در انجام کارها، حصول نتیجه در حل اختلافات، اقتصادی بودن، تلاش در جهت صلح و سازش و توسعه همبستگی محلی، ایجاد امنیت، عدالت محوری، رازداری، کاهش مسافرت‌ها) از طریق ابزار پرسشنامه برای گردآوری اطلاعات میدانی مورد بررسی قرار داده است. جامعه‌ی آماری تحقیق ۱۰ روستا از ۲۷ روستای دهستان رادکان از توابع شهرستان چناران می‌باشد که از بین آن‌ها ١٨٦ خانوار با حداقل سابقه یک‌بار مراجعه به شوراهای حل اختلاف به‌عنوان جامعه نمونه و

*۱- گروه جغرافیا، دانشگاه فردوسی مشهد. (نویسنده مسئول). E-mail: tsadeghloo@um.ac.ir
۲- دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی دانشگاه فردوسی مشهد.
۳- دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی دانشگاه فردوسی مشهد.

Downloaded from geographical-space.iau-ahar.ac.ir at 5:22 IRDT on Sunday September 6th 2026

از طریق روش نمونه‌گیری کوکران انتخاب شده‌اند. نتایج تحلیل داده‌های گردآوری شده از طریق پرسشنامه با آزمون آماری فریدمن حاکی از آن است که بعد عملکردی با بیش‌ترین میانگین مطلوب‌ترین بعد رضایتمندی روستاییان بوده و ابعاد کارکردی و تشکیلاتی در رتبه‌های بعدی قرار داشته‌اند. همچنین انجام روش آنتروپی برای محاسبه وزن شاخص‌های مورد مطالعه نشان می‌دهد که شاخص اقتصادی شوراهای حل اختلاف بیش‌ترین وزن و شاخص کیفیت اجرای قانون و شاخص عدالت محوری کم‌ترین وزن را در ارزیابی رضایتمندی روستاییان به‌خود اختصاص دادند.

کلید واژه‌ها: شورای حل اختلاف، حکمرانی خوب، دهستان رادکان، شهرستان چناران.

مقدمه

بررسی پیشینه نظری مفهوم حکمروایی خوب نشان‌دهنده قدمت این واژه فرانسوی در متون جامعه‌شناسی سیاسی و اداره امور محلی و دلالت بر موضوع یا محتوای قدیمی در رابطه قدرت و جامعه بوده است؛ اما امروزه بیش‌تر بر نحوه اعمال مناسب قدرت به منظور تحقق توسعه پایدار به‌کار می‌رود که همان ارتباط مدیریت با توسعه است (Ghelichi, 2006; Athari, 2007)؛ اما یکی از شاخص‌ها و معیارهای تحقق حکمروایی خوب مدیریتی به‌ویژه در تئوری‌های توسعه روستایی، دستیابی و انگیزش مشارکت در بین روستاییان و شکوفایی آن در تمامی عرصه‌های چالش‌زای توسعه روستایی است. در عصر حاضر از یک سوی اصلی‌ترین عامل بحران‌های جوامع کنونی بشر ریشه در نابرابری‌های اجتماعی و کاستی در اجرای عدالت دارد و از سویی دیگر به لحاظ گستردگی و تعدد دعاوی اعم از حقوقی و کیفری که ناشی از علل مختلف از جمله افزایش روز افزون جمعیت، فقر مالی و فرهنگی، تصدی حکومت‌ها در رسیدگی به تمام اختلافات مردم، عدم آگاهی مردم از قوانین و مقررات و تورم و تراکم قوانین مرتبط می‌باشد (Eftekhari et al., 2009: 5). لذا موضوع جلب مشارکت مردم در امر حل دعاوی و اختلافات به‌عنوان یک موضوع مهم در تحقق نظریه‌های توسعه مدیریت و دولت محلی مطرح شده است. در جوامع اولیه که هنوز روابط اجتماعی وسعت نیافته و پیچیدگی نداشت، حل اختلافات و رفع منازعات حقوقی، نیز توسط مراجعه اصحاب اختلاف به شخص ثالث مورد احترام و اعتماد که اغلب همان ریش سفیدان و بزرگان قوم یا گروه‌های انسانی انجام می‌شد (Hosseini, 2011)؛ اما با شروع اندیشه‌ی توسعه دولت‌های محلی به منظور توسعه حکمروایی مطلوب و ایجاد نهادهای رسمی برای مشارکت مردم در امور اجرایی محل سکونت آنان در ایران، نهادهای متنوع و متفاوتی با ماهیت محلی به‌وجود آمدند که با هدف ایفای نقش داوری در سطح محلی ایجاد شدند (Hafeznia et al., 2011: 145) که به‌نوعی در راستای توزیع فضایی قدرت در سطوح پایین و واگذاری امور محلی مردم به آن‌ها وارد عمل شده‌اند. حل‌وفصل دعاوی از طریق نهادهای سازش-شورای حل اختلاف یکی از این آیین‌های رفع منازعات و فصل خصومت به‌طور کلی به‌شمار می‌رود (Rahgosha, 2004: 106) که در واقع در راستای حل برخی مشکلات دستگاه قضایی متمرکز نظیر کمبود نیروی انسانی، منابع مالی و غیره و همچنین کاهش تراکم مراجعات به این دستگاه‌ها، در مسیر بهره‌گیری از توان‌های محلی،

Downloaded from geographical-space.iau-ahar.ac.ir at 5:22 IRDT on Sunday September 6th 2026

سهولت دسترسی مردم محلی به نهادهای دعاوی و نظایر آن توجه صاحب‌نظران امر را به‌خود معطوف ساخته است. به‌خصوص در جوامع روستایی که از یک سوی اغلب اختلافات قابلیت رسیدگی و توضیح در محل را داشته و از سویی دیگر دلایلی چون وسعت سرزمین، فواصل طولانی روستاها از شهرها و مراکز دادرسی، عدم اطلاع و آگاهی کافی روستاییان از بروکراسی اداری دادگاه‌ها، کثرت و پراکندگی و صعوبت دسترسی به بسیاری از روستاها به‌ویژه در بعضی از فصول سال لزوم اهمیت دادن به توان‌های محلی و گسترش نهادهای سازش دهنده محلی را بیش از پیش نمایان می‌سازد (Eftekhari et al., 2009: 95). به عبارتی شوراهای حل اختلاف به‌عنوان یکی از مظاهر حکمروایی محلی هستند که شبکه‌ای از بازیگران مدیریت محلی، بخش خصوصی، تشکل‌های غیردولتی و مدنی و نمایندگان دولت مرکزی اولویت‌ها و مسائل محلی را شناسایی و برای تحقق خواسته‌ها و رفع مشکلات با یکدیگر تشریک مساعی می‌کنند (Zahedi, 2007). دهستان رادکان از توابع شهرستان چناران، یکی از مناطقی است که در سال‌های اخیر از پتانسیل شوراها برای اهدافی نظیر حل اختلافات روستاییان بهره‌مند شده است. این دهستان دارای ۲۷ روستا است که از این تعداد تنها روستای رادکان (بخش مرکزی) از شوراهای حل اختلاف برخوردار می‌باشند. در راستای بهینه شدن فعالیت این شوراها به‌عنوان نماینده قضایی حل و فصل اختلافات محلی، قطعا ارزیابی عملکرد و کارایی آن‌ها یکی از مهم‌ترین ابزار می‌باشد. در همین راستا تحقیق حاضر به دنبال سنجش سطح رضایتمندی روستاییان از فعالیت‌های شوراهای مذکور متناسب با شاخص‌های تدوین و تعیین شده در زمینه عملکرد شوراها می‌باشد. بر همین اساس سوال اصلی تحقیق عبارت است از این‌که روستاییان تا چه میزان از عملکرد شوراهای حل اختلاف در دهستان رادکان رضایت دارند؟

پیشینه پژوهش

در خصوص شوراهای حل اختلاف مطالعات بسیاری انجام شده است که علی‌رغم وسعت مطالعات، نگاه ارزیابانه به عملکرد شوراهای حل اختلاف از دیدگاه روستاییان و در قالب شاخص‌های همه جانبه برای ارزیابی کم‌تر مورد توجه قرار گرفته است و می‌توان آن را به نوعی وجه تمایز این مطالعه به‌شمار آورد (جدول ۱).

جدول ۱- بازنگری برخی مطالعات مرتبط با تحقیق

Table 1- Reviewing of some studies related to study

محقق و سال تحقیق	عنوان	نتیجه‌گیری
Masoudi far, 2011	جایگاه و نقش شوراهای حل اختلاف در نظام جمهوری اسلامی ایران (مطالعه‌ی موردی: آذربایجان‌شرقی)	این مقاله با روش‌شناسی توصیفی-تحلیلی با استفاده از آمارهای موجود رسمی در این حوزه به آسیب‌شناسی شوراهای حل اختلاف در منطقه آذربایجان‌شرقی پرداخته که نتایج نشان می‌دهد شوراهای حل اختلاف دارای مزایایی چون کاهش هزینه حل اختلافات، کاهش مراجعات مردم به محاکم قضایی، توسعه‌ی مشارکت‌های مردمی و معایبی چون صدور رای توسط شورا، استفاده از افراد تحصیلات غیرحقوقی، پرداخت پاداش در قبال آمار را داراست و در نهایت شوراهای حل اختلاف به‌عنوان یک نهاد شبه قضایی در کاهش بار دادگستری‌ها نقش اساسی را ایفا می‌کند.

Downloaded from geographical-space.iau-ahar.ac.ir at 5:22 IRDT on Sunday September 6th 2026

ادامه جدول ۱- بازنگری برخی مطالعات مرتبط با تحقیق

Table 1- Reviewing of some studies related to study

محقق و سال تحقیق	عنوان	نتیجه‌گیری
Eftekhari et al., 2013	تحلیل عملکرد شوراهای حل اختلاف درتعالی مدیریت توسعه روستایی	نتایج این تحقیق که با روش توصیفی-تحلیلی با ابزار پرسشنامه جهت گردآوری اطلاعات انجام شده است، نشان می‌دهد نهادها و سازمان‌های محلی مکانیزم ها و فرآیندهایی هستند که از طریق آن‌ها شهروندان و گروه‌های اجتماعی و اقتصادی می‌توانند منافع و نیازهای خود را بیان کنند. اختلافات خود را حل کرده و حقوق و تعهدات خود را در سطح محلی انجام دهند و وجود شوراهای حل اختلاف را به عنوان عاملی در تحقق بیش‌تر عدالت و فصل خصومت و نیز کاهش تراکم پرونده‌ها تا حد زیادی موثر می‌باشد.
Hafeznia et al., 2011	بررسی تطبیقی تاثیر نهادهای محلی قبل و بعد از انقلاب اسلامی بر مشارکت شهروندی (مطالعه موردی؛ خانه انصاف و شوراهای حل اختلاف)	این مقاله با روش توصیفی-تحلیلی محتوا و گردآوری داده‌ها بر پایه داده‌های رسمی و کتابخانه‌ای، به تحلیل دو نهاد خانه‌های انصاف در دوره رژیم پهلوی و شوراهای حل اختلاف در دوره جمهوری اسلامی می‌پردازد. این دو نهاد با هدف ایفای نقش و داوری در سطح محلی ایجاد شدند تفاوت خانه‌های انصاف در دوره‌ی رژیم پهلوی با شوراهای حل اختلاف در دوره انقلاب اسلامی این است که خانه‌های انصاف از راه برگزاری انتخابات انجام می‌شده اما در آن به حقوق مردمی و محلی کم‌تر توجه می‌شده و شوراهای حل اختلاف بدون برگزاری انتخابات انجام می‌شده ولی حداقل دو نفر از اعضای شورا از افراد این محل هستند که علی الرغم وجه حکومتی وجه مردمی دارد و بیان می‌کند شوراهای حل اختلاف نسبت به خانه‌های انصاف در ایفای نقش داوری محلی استقلال و قدرت نقش‌آفرینی بیش‌تری دارد.
Izadifar and Yousefi Ahangar kalaie, 2007	ملاحظاتی پیرامون شورای حل اختلاف	این مقاله با روش تحلیلی به بررسی ابعاد مختلف آیین‌نامه و قانون شوراهای حل اختلاف پرداخته و اساس کار در شورای حل اختلاف را مبتنی بر مشورت –صلح و سازش –رضایت مردم از شوراهای حل اختلاف بیان می‌کند.
Eftekhari et al., 2009	ارزیابی شوراهای حل اختلاف روستایی در امنیت قضایی روستاییان (نمونه موردی: روستاهای شهرستان مرند)	این مقاله که با روش توصیفی- تحلیلی با ابزار پرسشنامه جهت گردآوری اطلاعات پرداخته است، به بررسی نقاط قوت و ضعف شوراهای حل اختلاف در مناطق روستایی پرداخته و امنیت انسانی را به عنوان الگوی جدیدی از توسعه پایدار انسانی معرفی می‌کند و مشارکت دادن مردم را به‌عنوان مفهوم نوین توسعه معرفی می کندو تحقق مشارکت مردمی را موجب توسعه نهادهایی معرفی می‌کند که مردم از طریق این نهادها در تصمیم‌گیری سپهر زندگی خود فعالیت خواهند نمود.
Rezai zadeh and darvishvand, 2008	نقد و بررسی شوراهای حل اختلاف تخصصی دیوان عدالت اداری، با تاکید بر مبانی نظارت قضایی بر اداره	در این مطالعه که به روش تحلیلی انجام شده است با استفاده از مبانی نظری و مطالعاتی موجود در این خصوص، به ارزیابی شوراهای حل اختلاف بر اساس معیارهایی نظیر مردم سالاری، حاکمیت قانون، پاسخگویی، شفافیت و مسئولیت‌پذیری و نظایر آن پرداخته شده است.
Stark, 2004	حکمرانی روستایی موثر: چیست و چه اهمیتی دارد؟	مطالعه حاضر با روش تحلیلی با استفاده از مبانی نظری و مطالعات موجود، تحقیقی از سوی نهاد تحقیقات برنامه‌های روستایی (rpri) می‌باشد که در آن به ارائه تعریف مناسب از حکمرانی موثر، انتقادات و خرده‌ها به حکمرانی، اصول و پایه‌های حکمرانی موثر روستایی پرداخته شده است. در این مطالعه همکاری، تشویق شهروندی پایدار، الگوی پایدار برای بهره‌گیری از منابع منطقه‌ای و ... از اصل‌های مهم در حکمروایی خوب روستایی به‌شمار می‌آیند.
Rashidpour et al., 2011	مدیریت اجتماع محور بر اساس رهیافت حکمروایی خوب، راهکاری برای کاهش فقر و توسعه پایدار در ایران	در این مطالعه با روش‌شناسی کیفی و به صورت تحلیلی با ابزار مصاحبه برای جمع‌آوری اطلاعات، با تاکید بر نقش مدیریت محلی به ارزیابی نقش این عنصر در فرایند توسعه پایدار روستایی و کاهش فقر پرداخته شده است. در این مطالعه رهیافت حکمروایی خوب با مشخصه‌هایی نظیر مشارکت، شفافیت، تصمیم‌گیری و ... از شاخص‌هایی است که در این راستا مد نظر قرار گرفته است. نتایج نشان می‌دهد با افزایش این شاخص‌ها تاثیرگذاری مدیریت اجتماع محلی در کاهش فقر و توسعه افزایش می‌یابد.

Downloaded from geographical-space.iau-ahar.ac.ir at 5:22 IRDT on Sunday September 6th 2026

در مطالعه پیش‌روی نیز همراستا با برخی مطالعات ارائه شده، آسیب‌شناسی و ارزیابی میزان تحقق معیارهای تحقق حکمروایی خوب، یا توسعه و تحقق دولت محلی را می‌توان از اهداف مهم مطالعه برشمرد و از سویی سنجش سطح کارایی و رضایتمندی را که در این مطالعات کم‌تر صورت گرفته می‌توان از وجوه نوآوری و تمایز مطالعه دانست.

مبانی نظری

الف- رویکردهای مدیریت محلی، رویکردی نوین در راستای تمرکززدایی

مدیریت، زیرساخت و برنامه؛ سه عنصر مهم مدیریت روستایی در دستیابی به اهداف عمده آن، یعنی کاهش چشمگیر مهاجرت‌های روستایی، از بین بردن شکاف اقتصادی اجتماعی بین شهر و روستا و توسعه کشاورز و کاهش فقر گسترده روستایی هستند (Sayahi kashi, 2004: 159). مدیران روستایی از طریق هدایت و ظرفیت‌سازی در جوامع روستایی، می‌توانند نسبت به اجرای توسعه پایدار در روستاها در ابعاد اقتصادی، اجتماعی و محیطی اقدام کنند (Tanguay, 2010: 408). امروزه شاهد حضور تشکیلات دولتی و محلی برای ساماندهی امور روستاییان به‌جای مدیریت سنتی مالک و کدخدا در روستاها هستیم (Taleb, 1997: 5). در دوره‌های مختلف مشروطه تا حاکمیت جمهوری اسلامی تحولات بسیاری در خصوص ایجاد ساختارهای متمرکز یا محلی مدیریت به‌ویژه در روستاها صورت گرفت (Hafeznia and Veisi, 2007: 77; Ghalibaf, 2008: 17) تا این‌که پس از سرنگونی رژیم پهلوی و حاکمیت نظام جمهوری اسلامی لزوم اتکا به مشارکت مردم در امور محلی، در چارچوب اصل هفتم و فصل هفتم قانون اساسی که به مبحث شوراهای اسلامی اختصاص دارد، تجلّی یافت و قانون تشکیل شوراهای اسلامی اگرچه با تأخیر و با اختیارات محدود تصویب شد و به اجرا درآمد (Moghimi, 2004: 53-54). درواقع از تاریخ مشروطه تاکنون، حکومت‌هایی که در کشور بر سرکار آمدند، موضوع مشارکت مردم در امور محلی و تشکیل حکومت محلی را هر چند به صورت ضعیف مدنظر داشته‌اند. در این راستا نهادهای متنوع و متفاوتی با ماهیت محلی به‌وجود آمده‌اند که هدف از ایجاد آن‌ها مشارکت مردم در امور محلی و واگذاری اداره‌ی امور محلی به آنان بوده است (Hafeznia et al., 2011: 146). اصطلاح «محلی» مترادف با کوچک‌ترین واحد جغرافیایی است که از اختصاصات و امور ویژه برخوردار است و به منافع و سرنوشت ساکنان آن مربوط می‌شود (Lau and Ngo, 2004: 685). در همین راستا، از ویژگی‌های مدیریت نوین روستایی تاکید بر لزوم مدیریت دولت محلی یا مدیریت محلی در فضاهای روستایی می‌باشد تا سازمان‌های محلی نقش فعالی را در توسعه و اداره امور محلی بر عهده گیرند (Nemati and Badri, 2007: 164). بدیهی است، حوزه‌ی عملکرد نقش‌آفرینی سیاسی گروه متشکّل مکانی فضایی در سطح محلی (شهر، روستا و بخش) محدود به آن دسته از امور درونی محلی است که قلمرو اثرگذاری و عملکرد آن از محدوده‌ی محل فراتر نمی‌رود (Hafeznia, 2006: 176). با توجه به این اصل، یکی از ابعاد مهم در زمینه مدیریت محلی در لوای نظریه‌های حکمروایی خوب، برقراری امنیت قضایی و رفع اختلافات و تنش‌های مردم روستایی از طریق بهره‌گیری از مشارکت و نهادهای محلی می‌باشد. شوراهای حل اختلاف یکی از عناصر تحقق این اصل در نواحی روستایی و در سایه مدیریت محلی می‌باشند. در واقع

Downloaded from geographical-space.iau-ahar.ac.ir at 5:22 IRDT on Sunday September 6th 2026

از مزایای به‌کارگیری مدیریت محلی تاکید بر افزایش مشارکت مردم محلی می‌باشد که از زمره شاخص‌های دستیابی به حکمروایی مطلوب در فضاهای روستایی به‌شمار می‌آید که شوراهای حل اختلاف با تامین این شرایط به حضور و مشارکت مردم و همچنین استفاده از پتانسیل‌های محلی فضاها برای مدیریت و توسعه آن‌ها گام برداشته‌اند (Puglies, 2001: 14) (شکل ۱).

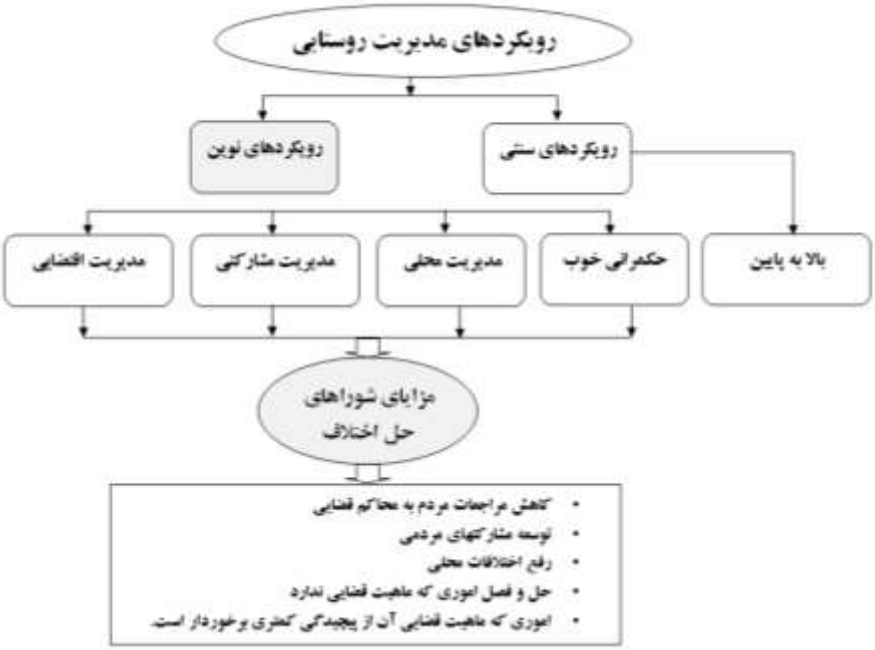

شکل ۱: شورای حل اختلاف، اهرمی در راستای تحقق رویکردهای نوین مدیریت روستایی

Figure 1: Dispute resolution council: A leverage to implement new rural management approaches

ب- شوراهای حل اختلاف، اهداف، عملکرد و جایگاه آن در رویکرد حکمرانی محلی

مطالعه اسناد و مدارک مشخص می‌سازد که توافق جمعی بین‌المللی روبه رشدی وجود دارد که حکمروایی محلی برای دستیابی به توسعه انسانی پایدار در قلمرو هر سرزمین جز ضروریات است. با توجه به این برداشت حکمروایی روستایی عبارت است از فرآیند تاثیرگذاری همه ارکان دخیل روستایی بر مدیریت روستایی با تمام سازوکارهایی که با آن‌ها بتوان به‌سوی تعالی و پیشرفت روستا و مردم روستایی حرکت کرد (Eftekhari, et al., 2011: 2). حکمروایی خوب کلا به اداره و تنظیم امور محلی و ملی و رابطه شهروندان و حکومت کنندگان توجه فراوان دارد بر اساس تعاریف برنامه عمران سازمان ملل متحد حکمروایی خوب عبارت است از مدیریت امور عمومی بر اساس حاکمیت قانون، دستگاه قضایی کارآمد و عادلانه مشارکت گسترده مردم در فرآیند حکومت‌داری (Esmailzadeh and Sarafi, 2005: 6). یکی از ابعاد منطقه‌ای حکمروایی، حکمروایی محلی است که به کیفیت اداره امور محلی در حوزه‌های شهری و روستایی اشاره دارد. آنچه که محلی بودن حکمروایی را تعیین می‌کند میزان مشارکت موثر شهروندان و کنشگران محلی در تعیین آرمان‌ها و خواسته‌های محلی و تلاش مشترک برای تحقق اهداف و خواسته‌های جامعه‌ی

Downloaded from geographical-space.iau-ahar.ac.ir at 5:22 IRDT on Sunday September 6th 2026

محلی است (Darban Astaneh et al., 2010: 102). با این رویکرد جدید در امور قضایی و حل مسائل زندگی در سپهر زیست نیز با توجه به رشد روز افزون پدیده مجرمانه، بحران ناتوانی و ناکارآمدی و عدم موفقیت تظلم عدالت کیفری در به کارگیری صرف ضمانت اجراهای کیفری، لزوم افزایش و تقویت عملکرد برنامه‌های سیاست جنایی و سایر عوامل اقتصادی، اجتماعی و سیاسی و جرم‌شناسی باعث جلب توجه به واقعیت مشارکت جامعه مدنی در برنامه‌های سیاست جنایی شده است که شوراهای حل اختلاف را می‌توان نمونه‌ای از نهادهای جامعه‌ی مدنی دانست (Eftekhari, et al., 2013: 174)؛ بنابراین تشکیل شوراهای حل اختلاف در روستاها به منظور کاهش مراجعات مردم به دادگستری در راستای مشارکت‌های مردمی، رفع اختلافات محلی، حل‌وفصل اموری که پیچیدگی قضایی کم‌تری دارند، از موارد عمده و اصلی تشکیل شوراها در روستا می‌باشد.

فضاهای روستایی نیز نظیر بسیاری از فضاهای شهری، به عنوان مکان استقرار و زیست نوع بشر، چالش‌ها و نزاع‌ها و تنش‌های انسانی را تجربه می‌نمایند. از سویی بسیاری از موانعی که در راستای دسترسی بهینه به نهادهای رسمی قضایی در شهرها مطرح شد، در مورد شهرها دوچندان مطرح می‌باشد و دسترسی دشوار و راکندگی نقاط روستایی در فضا را نیز باید به این موانع کارایی افزود (Hosseini, 2011). لذا نهادهای محلی قضایی در راستای حل اختلافات روستاییان نیز نظیر شهروندان شهری به عنوان راهکاری برای کاهش این موانع توسعه یافته‌اند. شورای حل اختلاف یک رویکرد دوستانه، غیرخصمانه و فراقانونی برای از سرگیری گفتگو میان طرفین مناقشه، حفظ روابط سالم، برقراری عدالت و بازگرداندن نظم اجتماعی است. مزیت اصلی شورای حل اختلاف امکان حل‌وفصل اختلافات بر اساس مسئولیت‌های توسعه‌ای و خود سازمان‌دهی طرفین مناقشه می‌باشد. خاستگاه اصلی این مراکز، قوانین خانوادگی بوده است البته در بیش‌تر کشورهای اروپایی مرکز شورای حل اختلاف در مورد قوانین کار نیز تشکیل می‌شوند اگر چه زمینه‌های فعالیت شورا کاملا متفاوت است اما همه آن‌ها در یک ویژگی و کارکرد مشترک هستند و آن حفظ روابط خوب در زمان حاضر و روابط آینده است. هدف اصلی شورای حل اختلاف، حل مناقشات بیرون از دادگاه و به کمک فرد ثالث و بی طرف است که روند کار شامل یکی از موارد مذاکره، میانجیگری و داوری می‌باشد؛ که در هر دو فرآیند طرفین می‌توانند از مزایای صرفه‌جویی در وقت و هزینه، محرمانه بودن اطلاعات، حفظ رابطه و استفاده از ارزیابی کارشناسی بهره‌مند شوند (Eftekhari, et al., 2013: 7). برپایه‌ی بند یک ماده یک آیین‌نامه اجرایی شورای حل اختلاف، برای کاهش مراجعه مردم به محاکم قضایی و در راستای توسعه مشارکت‌های مردمی، شورای حل اختلاف تشکیل می شود.. پس فلسفه‌ی تشکیل شورای حل اختلاف همان فلسفه تشکیل حکومت‌های محلی یعنی واگذاری امور محلی مردم به آنان است (Hafeznia, 2011: 153). اصطلاح «شورای حل اختلاف» در برگیرنده‌ی سه واژه «شورا» «حل» و «اختلاف» است. «شورا» به معنای مشورت و مشاوره کردن، کنکاش نمودن، رایزنی و نظرخواهی، با مراجعه بعضی به بعض دیگر است. «حل» یعنی باز کردن گره، گشودن، حل مشکل، ذوب کردن و گداختن. «اختلاف» به معنای نزاع و کشمکش، هر کس را روشی غیر از راه روش دیگری در کار و برگزیدن، عدم موافقت، تردد کردن، سرپیچی و نافرمانی آمده است (Izadi Far, 2004: 15). در واقع شورای حل اختلاف روستایی با هدف افزایش مشارکت‌های مردمی در

Downloaded from geographical-space.iau-ahar.ac.ir at 5:22 IRDT on Sunday September 6th 2026

امور قضایی خویش، کاهش مراجعات به محاکم قضایی و گسترش فرهنگ صلح و سازش از طریق کدخدا منشی پا به عرصه‌های روستایی گذاردند. توجه به امنیت و قانون و برای تحقق عدالت اجتماعی از محورهای اساسی اندیشه‌های اجتماعی به شمار می‌رود. بدین‌سان برقراری امنیت در جامعه روستایی به‌ویژه امنیت قضایی از جمله وظایفی است که برعهده شورای حل اختلاف روستایی است که در نهایت عملکرد این شورا جهت برآوردن آن جهت‌گیری کرده است (Eftekhari, et al., 2009: 114). براساس بند دو ماده یاد شده، ضرورت تشکیل شورا در هر محل اعم از روستا، بخش، شهر و یا محدوده‌ای از شهر، همچنین حوزه‌ی صلاحیت محلی آن را رئیس حوزه قضایی و فرماندار با مشورت شورای اسلامی شهر یا روستا تعیین می‌کند و براساس بند سه، تشکیل شورا وابسته به موافقت رئیس کل دادگستری استان است. در کنار مزایای بسیاری که در عملکرد شوراهای حل اختلاف برای کاهش حجم ترددهای بیرونی، کاهش هزینه‌ها و صرفه‌جویی در زمان و انرژی مردم روستایی، افزایش مشارکت و کمک به حل دعاوی کم اهمیت و ارتقاء جایگاه همبستگی‌های اجتماعی در روستاها وجود دارد، میزان رضایت از عملکرد این شوراها در فضاها و شرایط مختلف تحت الشعاع عوامل متفاوتی قرار می‌گیرد. برای این منظور نمی‌توان سطح رضایت از عملکرد شوراهای اسلامی را همواره و در همه جا یکسان و موفق ارزیابی نمود. با توجه به این مساله، هدف تحقیق حاضر سنجش سطح رضایتمندی روستاییان از عملکرد شوراهای حل اختلاف روستایی می‌باشد که برای این منظور باید ابتدا معیارهایی برای ارزیابی تعیین گردد که به واقع معیارهای موفقیت و رضایت از عملکرد شوراها تا حد زیادی با موفقیت در اهداف ایجاد این شوراها گره خورده است. لذا با مطالعه مبانی نظری و اهداف و چارچوب‌های شکل‌گیری این نهاد محلی، معیارها و شاخص‌های زیر برای ارزیابی عملکرد شوراهای حل اختلاف تعیین شده است (جدول ۲).

جدول ۲- شاخص‌ها و متغیرهای سنجش سطح رضایت روستاییان از عملکرد شوراهای حل اختلاف

Table 2- Indicators and variables assessing the level of satisfaction of villagers from the performance of dispute resolution councils

ابعاد	شاخص	متغیر
تشکیلاتی	تغییر حجم بوروکراسی	طول روند تشکیل پرونده، مراحل رسیدگی و تعداد مراجعه برای حل مشکل
	وسعت حوزه قضایی	تعداد روستاهای تحت نفوذ شورا، تعداد اعضا و کارکنان، تراکم حجم مراجعات
	سطح آگاهی حقوقی و گزینش اعضا	استفاده از مشاورین کارآزموده و وکلای مجرب، تعداد مناسب اعضا و یا حسن انتخاب اعضا
عملکردی	تکریم ارباب‌رجوع	حفظ احترام و حقوق ارباب‌رجوع، حفظ برابری حقوق مراجعه‌کنندگان، اختصاص زمان کافی به مراجعه کننده، بررسی کافی شرایط مراجعه کننده بدون جانب‌داری
	کیفیت اجرای قوانین	شناخت قوانین، اجرای مناسب قوانین
	انضباط در کار	حضور به موقع در مکان شورا، انضباط در رعایت نوبت مراجعین، انضباط در رسیدگی به امور، حل به موقع منازعات
	تسریع در انجام کارها	تسریع در کارهای مردم و دوری از تشریفات دادرسی (کوتاه شدن مسیر دادرسی)، جلوگیری از طولانی شدن مسیر حل منازعات
	حصول نتیجه در حل اختلافات	میزان موفقیت در حل اختلافات ایجاد شده محلی، کیفیت حل دعاوی

Downloaded from geographical-space.iau-ahar.ac.ir at 5:22 IRDT on Sunday September 6th 2026

ادامه جدول ۲- شاخص‌ها و متغیرهای سنجش سطح رضایت روستاییان از عملکرد شوراهای حل اختلاف

Continue Table 2- Indicators and variables assesing the level of satisfaction of villagers from the performance of dispute resolution councils

ابعاد	شاخص	متغیر
کارکردی	هزینه اقتصادی	مقرون به‌صرفه بودن به علت وجود شورای حل اختلاف در روستا، رایگان بودن، کاهش هزینه‌های مراجعه به مراجع رسمی قضایی
	تلاش در جهت صلح و سازش و توسعه همبستگی محلی	میزان کمک به تحقق سازش طرفین دعاوی، کمک به همبستگی اجتماعی، کاهش میزان اختلافات محلی
	ایجاد امنیت	فراهم ساختن صلح و دوستی، جلوگیری از آشوب و دعوا، تامین آزادی و امنیت لازم برای رشد تشکل‌های اجتماعی، ارتقای احساس امنیت اجتماعی در مردم و جامعه.
	عدالت محوری	رعایت عدالت در اجرای قوانین و مقررات، رعایت عدالت در اجرای قوانین و مقررات بدون ضایع شدن حقوق مردم، رفع هرگونه تبعیض قومی و گروهی، در قلمرو حقوقی و قضایی.
	رازداری	حفظ صیانت از حریم خصوصی افراد، جلوگیری از افشای مسائل خصوصی مردم.
	کاهش مسافرت‌ها	کمک به کاهش مراجعه‌های بیرونی به محاکم قضایی رسمی

(judiciary inistitution, 2005; Hosseini, 2011; Eftekhari et al., 2009; Eftekhari et al., 2013; Piran, 2002; Masoudi Far, 2010; Resoult of other research, 2015; Kabiri and Vallaie, 2017; Haji Alizadeh et al., 2017).

محدوده مورد مطالعه

شهرستان چناران در فاصله ۵۵ کیلومتری شمال غربی مشهد، بین کوه‌های بینالود و هزار مسجد قرار دارد. حدود قانونی این شهرستان تقریبا از ۳۶ درجه ٤۹ دقیقه ۵ ثانیه عرض شمالی آغاز شده و به ۳۷ درجه ۱۲ دقیقه ۲۰ ثانیه عرض شمالی ختم می‌گردد و از نظر طول جغرافیایی این شهرستان به‌طور تقریبی بین طول‌های شرقی ۵۹ درجه ١٤دقیقه تا ۵۹ درجه و ۵۹ دقیقه قرار دارد. این شهرستان از شمال به شهرستان درگز، از شمال شرقی و شرق به شهرستان مشهد از جنوب به شهرستان نیشابور و از غرب به شهرستان قوچان محدود می‌گردد. ارتفاع متوسط این شهرستان از سطح دریا ۱۱۷۰ متر بوده که با این حساب سرزمینی نسبتا مرتفع است. دهستان رادکان از توابع بخش مرکزی شهرستان چناران، در ۷۵ کیلومتری شمال غربی شهرستان مشهد قرار دارد که بنا بر شواهد تاریخی یکی از چهار شهر خراسان قدیم بوده است. بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ این دهستان دارای ١٤٩٠٨هزار نفر جمعیت و ۳۳٤۲ هزار خانوار بوده است. این دهستان دارای ۳۰ روستا است که از این تعداد ۳ روستا خالی از سکنه و ۲۷ روستا دارای سکنه می‌باشند. دفتر شورای حل اختلاف تنها در روستای رادکان (بخش مرکزی) که دارای ۳۷۳٤ نفر جمعیت و ۱۰۰٤ تعداد خانوار می‌باشد وجود دارد و این شورا تمامی روستاهای این دهستان را برای حل امور قضایی واقع در حیطه عملکردی خود، تحت پوشش قرار می‌دهد. نقشه زیر دهستان مورد مطالعه و پراکنش روستاهای مورد بررسی را نشان می‌دهد (شکل ۲).

Downloaded from geographical-space.iau-ahar.ac.ir at 5:22 IRDT on Sunday September 6th 2026

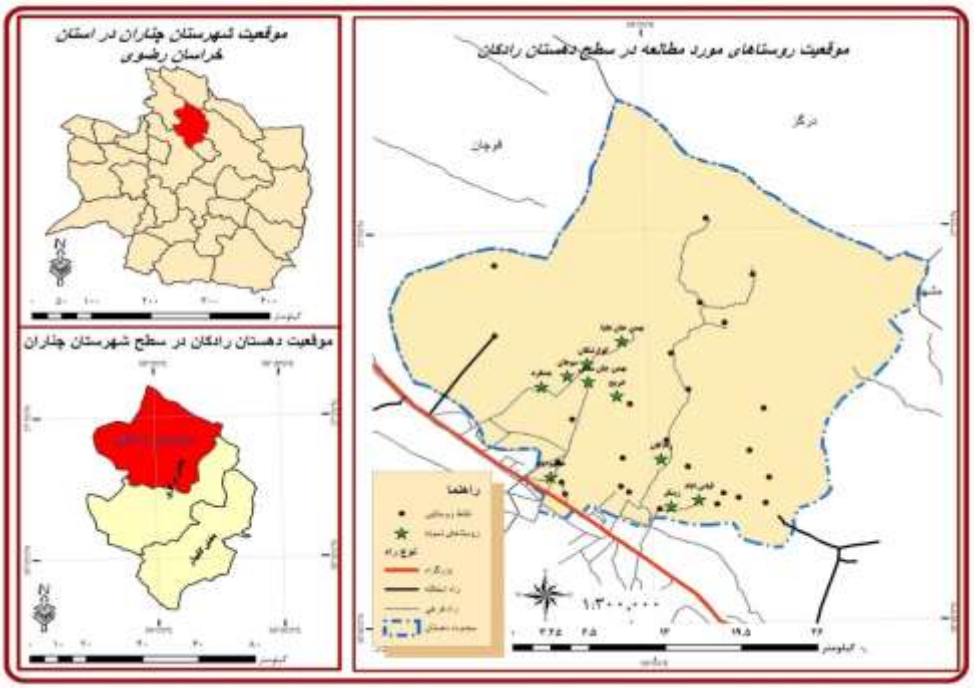

شکل ۲: موقعیت منطقه مورد مطالعه تحقیق

Figure 2: location of case studied area

مواد و روش‌ها

به لحاظ روش‌شناسی، روش تحقیق در این مقاله از نوع توصیفی-تحلیلی و کاربردی می‌باشد که به روش میدانی انجام گرفته است. گردآوری اطلاعات از دو شکل اسنادی و میدانی یعنی تکمیل پرسشنامه، مصاحبه و مطالعه‌ی کتابخانه‌ای، اسناد و مدارک موجود صورت گرفته است و جامعه‌ی آماری خانوارهای روستایی بخش دهستان رادکان می‌باشند. از بین ۲۷ روستای دارای سکنه این دهستان حدود ۱۰ روستا که از جمعیت بیش‌تری برخوردار بوده‌اند به عنوان روستاهای نمونه مورد مطالعه قرار گرفته‌اند و ۲۰۷۷ خانوار ساکن در روستاهای این دهستان به عنوان مبنای محاسبه حجم نمونه در فرمول کوکران قرار داده شده است. بر اساس فرمول کوکران با خطای ۵ درصد حدود ۱۵۰ خانوار که حداقل یک‌بار تجربه مراجعه و استفاده از خدمات شوراهای حل اختلاف را دارا بوده‌اند به‌عنوان جامعه‌ی نمونه انتخاب شده و از این خانوارها پرسشگری به‌عمل آمده است (روستاهایی که طبق فرمول تعداد پرسشنامه‌های آنان کم‌تر از ۱۰ بوده است تعداد آن‌ها را به ۱۰ رسانده و تعداد پرسشنامه‌ها به ۱۸۶ پرسشنامه خانوار افزایش یافت). نمونه‌گیری نیز به‌صورت تصادفی ساده در بین جامعه آماری تحقیق صورت گرفته است و در نهایت بعد از ورود داده‌های گردآوری شده، از طریق روش‌های کمی و آزمون‌های آماری مورد تجزیه‌وتحلیل قرار گرفته‌اند. همچنین قبل از تکمیل پرسشنامه‌های طراحی شده، اقدام به محاسبه پایایی پرسشنامه محقق ساخته براساس آراء و نظرات بیست نفر از متخصصان این حوزه، کارشناسان قضایی و مدرسان دانشگاه در خصوص روایی و پایایی پرسشنامه شد. آزمون آلفای کرونباخ متداول‌ترین روش‌های اندازه‌گیری پایایی پرسشنامه‌هاست، این روش برای محاسبه هماهنگی درونی پرسشنامه‌هاست

Downloaded from geographical-space.iau-ahar.ac.ir at 5:22 IRDT on Sunday September 6th 2026

بدیهی است هرقدر شاخص آلفای کرونباخ به ۱ نزدیک‌تر باشد، همبستگی درونی بین سوالات بیش‌تر و در نتیجه پرسش‌ها همگن‌تر خواهد بود. براساس نتایج آزمون پایایی پرسشنامه تحقیق با میزان ضریب ۰/۷۲ تایید شد.

یافته‌ها و بحث

براساس داده‌های گردآوری‌شده در روستاهای دهستان رادکان به منظور سنج رضایتمندی از عملکرد شوراهای حل اختلاف، از مجموع پاسخگویان که ۱۸٦ نفر بوده‌اند که از میان آنان ٦۷/۷ درصد را مردان و ۳۲/۳ درصد را زنان تشکیل دادند. از نظر تحصیلات بیش‌ترین فراوانی متعلق به افرادی با مدرک سیکل و کم‌ترین فراوانی متعلق به افرادی با مدرک فوق دیپلم بوده است افراد بیسواد با فراوانی ۳۲، ابتدایی با فراوانی ۵۱، دیپلم با فراوانی ۳۷ دیگر پاسخگویان بوده‌اند، در گروه سنی بیش‌ترین پاسخگویان متعلق به گروه سنی ۳۱-٤۰ بوده و کم‌ترین فراوانی متعلق به گروه سنی ۱۵-۲۰ بوده است. در سطح اشتغال بیش‌ترین فراوانی با تعداد ٦۸ نفر متعلق به پاسخگویانی بوده است که در کشاورزی اشتغال داشته‌اند و کم‌ترین فراوانی متعلق به کارمندان با فراوانی ٦ بوده است، دیگر پاسخگویان در دامداری با فراوانی ۱۷، کارگری با فراوانی ۳، آزاد با فراوانی ۳۷ و زنان با فراوانی ۵۵ در خانه‌داری مشغول به‌کار بوده‌اند. از منظر تعداد مراجعات به دفتر شورای حل اختلاف از تعداد ۱۸٦ پاسخگو، ۱۱٦ نفر بیان کرده‌اند که تنها یک بار به شورای حل اختلاف مراجعه نکرده‌اند که بیش‌ترین فراوانی متعلق به این گروه است و کم‌ترین فراوانی با تعداد ۳ متعلق به پاسخگویانی بوده است که بیش‌تر از سه مرتبه به شورای حل اختلاف مراجعه کرده‌اند، دیگر پاسخگویان با فراوانی ٥٤ با تعداد مراجعات دو مرتبه و فراوانی ۱۳ با تعداد مراجعات سه مرتبه به شورای حل اختلاف مراجعه کرده‌اند (جدول ۳).

جدول ۳- اطلاعات توصیفی پاسخگویان

Table 3- Descriptive information of respondents

گروه سنی	فراوانی	درصد	مقطع تحصیلی	فراوانی	درصد
۱۵-۲۰	۱۳	۷	بیسواد	۳۲	۱۷/۲
۲۱-۳۰	٤٥	۲٤/۲	ابتدایی	۵۱	۲۷/٤
۳۱-٤۰	۵۳	۲۸/۵	سیکل	٦۲	۳۳/۳
٤۱-۵۰	٤۱	۲۲	دیپلم	۳۷	۱۹/۹
۵۱-٦۰	۲۰	۱۰/۸	فوق دیپلم	٤	۲/۲
٦۱-۷۰	۱٤	۷/۵	جمع	۱۸٦	٪۱۰۰
جمع	۱۸٦	٪۱۰۰			
اشتغال	**فراوانی**	**درصد**	**تعداد مراجعات پاسخگویان**	**فراوانی**	**درصد**
کشاورزی	٦۸	۳٦/٦	یکبار	۱۱٦	٦۲/٤
دامداری	۱۷	۹/۱	دوبار	۵٤	۲۹
آزاد	۳۷	۱۹/۹	سه بار	۱۳	۷
کارگر	۳	۱/٦	بیش تر از سه بار	۳	۱/٦
کارمند	٦	۳/۲	جمع	۱۸٦	٪۱۰۰
خانه‌دار	۵۵	۲۹/۹			
جمع	۱۸٦	٪۱۰۰			

Downloaded from geographical-space.iau-ahar.ac.ir at 5:22 IRDT on Sunday September 6th 2026

مقوله دیگری که در خصوص پاسخگویان قابل توجه می‌باشد، زمینه‌های مراجعه و حضور آنان به شوراهای حل اختلاف بوده است که با توجه به حوزه‌های وظایف شوراها مهم‌ترین این زمینه‌ها در قالب جدول زیر تعیین و فراوانی آن مشخص شده است (جدول ٤).

جدول ٤- مهم‌ترین علل مراجعات صورت گرفته به شوراهای حل اختلاف در منطقه مورد مطالعه

Table 4- The most important reasons for referrals to disputes councils in the study area

زمینه مراجعه	فراوانی	درصد
اختلاف خانوادگی	٦٥	٢٣/٦
دزدی	١١٤	٤١/٥
دعوا و شرارت	٤٦	١٦/٧
اختلاف ارضی	٢٨	١٠/٢
اختلاف مالی	٢٢	٨
مجموع	٢٧٥	١٠٠

در گام بعد برای تحلیل یافته‌های استنباطی ابتدا اقدام به سنجش وضعیت توزیع داده‌ها گردید. برای سنجش نرمال بودن متغیرها از آزمون Kolmogorov-Smirnov استفاده شد که در این آزمون بر اساس Z و Sig (سطح معناداری) می‌توان نرمال بودن و عدم نرمال بودن را تشخیص داد. اگر مقدار Z بین ١/٩٦+ و ١/٩٦- باشد و Sig کم‌تر از ٠/٠٥ باشد نشان دهنده‌ی نرمال بودن داده‌هاست که فرضیه صفر رد می‌شود و فرضیه یک که نرمال بودن را مشخص می‌کند پذیرفته می‌شود. نتایج نرمال بودن و نرمال نبودن ابعاد مورد نظر بر اساس این آزمون در جدول (٥) نمایش داده شده است.

جدول ٥- بررسی نرمال بودن داده‌ها

Table 5- Reviewing the normality of data

ابعاد	میانگین	انحراف معیار	Z	Sig	نتیجه آزمون
تشکیلاتی	٢/٥٣	٠/٦٢٣	١/٣٢	٠/٦٠	نرمال بودن
عملکردی	٣/٠٣	٠/٥٢٠	١/١٨	٠/١٢	نرمال بودن
کارکردی	٢/٩٩	٠/٥٦٥	١/١١	٠/١٧	نرمال بودن

محاسبات انجام گرفته نشان‌دهنده‌ی میزان نرمال بودن همه‌ی ابعاد است. بدین منظور برای مقایسه میانگین داده‌ها در ابعاد سه‌گانه سنجش رضایت از عملکرد شوراهای حل اختلاف، از آزمون تی تک نمونه‌ای استفاده می‌شود.

برای این منظور فرضیه زیر به‌عنوان فرضیه اصلی مورد آزمون قرار می‌گیرد:

H0: سطح رضایت مردم روستایی از عملکرد شوراهای حل اختلاف کم‌تر از حد متوسط است.

H1: سطح رضایت مردم روستایی از عملکرد شوراهای حل اختلاف بالاتر از حد متوسط است.

Downloaded from geographical-space.iau-ahar.ac.ir at 5:22 IRDT on Sunday September 6th 2026

جداول زیر براساس آزمون تی تک نمونه‌ای، برای ۳ بعد (تشکیلاتی، عملکردی، کارکردی) با گویه های مربوط به هر بعد به‌دست آمده است که همان‌طور که مشاهده می‌شود در تمام این شاخص‌ها سطح معناداری (Sig) کم‌تر از ۰/۰۵ است که بیانگر نظر مثبت و رضایتمندی پاسخگویان از عملکرد شوراهای حل اختلاف در روستاهای مورد مطالعه می‌باشد. در نتیجه نشانگر مطلوبیت عملکرد شوراهای حل اختلاف در روستاهای مورد مطالعه بوده است (جداول ٦، ۷ و ۸) و بر اساس نتایج آزمون، فرضیه اصلی تحقیق مبنی بر رضایت بالاتر از حد متوسط روستاییان از عملکرد شوراها تایید می‌شود.

جدول ٦- مقایسه میانگین ابعاد مورد مطالعه در سنجش رضایت از عملکرد شوراهای حل اختلاف

Table 6- Comparison of the mean of the dimensions in assessing the satisfaction of the performance of the dispute resolution councils

ابعاد	میانگین	میزان اختلاف در سطح اطمینان ٪۹۵		Sig	مقدار t	اختلاف میانگین	انحراف معیار
		حد بالا	حد پایین				
تشکیلاتی	۲/۵۳	۲/٦۲	۲/٤۳	۰/۰۰	۵۵/۳۰	۲/۵۳	۰/٦۲
عملکردی	۳/۰۳	۳/۱۰	۲/۹۵	۰/۰۰	۷۹/۵٤	۳/۰۳	۰/۵۲
کارکردی	۲/۹۹	۳/۰۷	۲/۹۱	۰/۰۰	۷۲/۱٤	۲/۹۹	۰/۵٦

جدول ۷- مقایسه میانگین شاخص‌های بعد تشکیلاتی

Table 7- Comparison of the mean of organizational dimension indicators

بعد	گویه	میانگین	میزان اختلاف در سطح اطمینان ٪۹۵		Sig	مقدار t	اختلاف میانگین	انحراف معیار
			حد بالا	حد پایین				
تشکیلاتی	کاهش یا حذف کاغذ بازی‌های اداری	۲/۷۲	۲/۸۸	۲/۷۲	۰/۰۰	۳٤/۵٤	۲/۷۲	۱/۰۷
	کوتاه کردن روند دادرسی	۲/۹۲	۳/۰۵	۲/۷۹	۰/۰۰	٤۵/٤۷	۲/۹۱	۰/۸۷
	تعداد مناسب و کافی کادرحقوقی	۳/۰۱	۳/۱٤	۲/۸۷	۰/۰۰	٤۳/۹۳	۳/۰۰	۰/۹۳
	تناسب اعضای با تراکم مراجعات	۳/۰۱	۳/۱٤	۲/۸۸	۰/۰۰	٤٦/۵٤	۳/۰۱	۰/۸۸
	تناسب تعداد اعضا با روستاهای تحت نفوذ	۳/۰۲	۳/۱۵	۲/۹۰	۰/۰۰	٤۷/۳۸	۳/۰۲	۰/۸۷
	تعداد وکلای مجرب و کارآزموده	۳/۰۳	۳/۱٦	۲/۹۰	۰/۰۰	٤۵/۹۵	۳/۰۳	۰/۹۰
	رضایت از نحوه‌ی انتخاب اعضا	۳/۰۰	۳/۱۳	۲/۸۷	۰/۰۰	٤٤/۵٤	۳/۰۰	۰/۹۱

Downloaded from geographical-space.iau-ahar.ac.ir at 5:22 IRDT on Sunday September 6th 2026

بنابر سطح معناداری Sig که در تمام گویه های بعد تشکیلاتی کم‌تر از ۰/۰۵ می باشد بعد تشکیلاتی عملکرد شورای حل اختلاف مورد رضایتمندی پاسخگویان بوده است که این نشان‌دهنده‌ی عملکرد مطلوب شورای حل اختلاف در روستاهای مورد مطالعه بوده است.

جدول ۸- مقایسه میانگین شاخص‌های بعد عملکردی

Table 8- Comparison of the mean of functional dimension indices

ردیف	گویه	میانگین	میزان اختلاف در سطح اطمینان ۹۵٪		Sig	مقدار t	اختلاف میانگین	انحراف معیار
			حد بالا	حد پایین				
عملکردی	رعایت حقوق ارباب‌رجوع	۳/۰۱	۳/۱۳	۲/۸۸	۰/۰۰	٤۷/۲۸	۳/۰۰	۰/۸٦
	احترام و تکریم ارباب‌رجوع	۳/۰۲	۳/۱٤	۲/۸۹	۰/۰۰	٤۷/٤٦	۳/۰۱	۰/۸٦
	اختصاص زمان کافی برای بیان مشکلات	۳/۰۵	۳/۱۷	۲/۹۳	۰/۰۰	۵۱/۰۷	۳/۰٤	۰/۸۱
	پارتی بازی نکردن در امور	۲/۹۸	۳/۱۰	۲/۸٦	۰/۰۰	٤۸/۷٤	۲/۹۸	۰/۸۳
	شناخت ز قوانین مربوطه در نهاد	۳/۰۸	۳/۲۱	۲/۹۵	۰/۰۰	٤۸/۳۳	۳/۰۸	۰/۸٦
	اجرای مناسب قوانین	۳/۱٤	۳/۲٦	۳/۰۲	۰/۰۰	۵۰/٦۲	۳/۱٤	۰/۸٤
	حضور به موقع در محل کار	۳/۰۹	۳/۲۰	۲/۹۷	۰/۰۰	۵۳/٤٦	۳/۰۸	۰/۷۸
	رعایت حقوق نوبت‌دهی ارباب‌رجوع	۳/۰۸	۳/۲۰	۲/۹۵	۰/۰۰	٤۹/۱۰	۳/۰۷	۰/۸۵
	تلاش در حل منازعات و مشکلات	۳/۱۳	۳/۲٦	۳/۰۱	۰/۰۰	٤۸/۸۵	۳/۱۳	۰/۸۷
	نقش موثر شورا در تسریع امور ارباب‌رجوع	۳/۰۲	۳/۱۵	۲/۸۹	۰/۰۰	٤۵/۷۷	۲/۰۲	۰/۹۰
	تلاش شورا در تسریع امور ارباب‌رجوع	۳/۰۳	۳/۱٤	۲/۹۱	۰/۰۰	۵۰/٦۵	۳/۰۳	۰/۸۱
	میزان موفقیت شورا در حل منازعات	۲/۸۹	۳/۰۱	۲/۷٦	۰/۰۰	٤٦/۵۰	۲/۸۸	۰/۸٤
	ارزیابی کیفیت حقوق دعاوی شورا	۳/۰۲	۳/۱٤	۲/۸۹	۰/۰۰	٤٦/٤۷	۳/۰۱	۰/۸۸
	مقرون به صرفه بودن شورای حل اختلاف	۳/۰۲	۳/۱٦	۲/۸۹	۰/۰۰	٤٤/٦۰	۳/۰۲	۰/۹۲
	رضایت از کاهش هزینه‌های شورا	۳/۰۱	۳/۱٤	۲/۸۸	۰/۰۰	٤٦/۵۰	۳/۰۱	۰/۸۸
	کاهش هزینه‌های مراجعه به دادگستری	۳/۰۸	۳/۲۱	۲/۹٤	۰/۰۰	٤٤/۹٦	۳/۰۷	۰/۹۳

Downloaded from geographical-space.iau-ahar.ac.ir at 5:22 IRDT on Sunday September 6th 2026

بنابر آزمون تی تک نمونه‌ای، برای بعد عملکردی شوراهای حل اختلاف با مشاهده سطح معناداری Sig که کم‌تر از ۰/۰۵ است بیانگر عملکرد مطلوب شوراهای حل اختلاف در روستاهای مورد مطالعه می‌باشد و مورد رضایت پاسخگویان از عملکرد خوب شوراهای حل اختلاف می‌باشد.

جدول ۹- مقایسه میانگین شاخص‌های بعد کارکردی

Table 9- Comparison of the mean of practical dimension indices

بعد	گویه	میانگین	میزان اختلاف در سطح اطمینان ٪۹۵		Sig	مقدار t	اختلاف میانگین	انحراف معیار
			حد بالا	حد پایین				
کارکردی	تلاش شورا در تحقق سازش طرفین	۲/۹۲	۳/۰۵	۲/۷۹	۰/۰۰	٤٤/۲٤	۲/۹۱	۰/۹۰
	تلاش شورا در جهت صلح و توسعه همبستگی	۲/۹۵	۳/۰۸	۲/۸۲	۰/۰۰	٤٥/۸٥	۲/۹٥	۰/۸۷
	نقش موثر شورا در کاهش اختلافات محلی	۲/۹۹	۳/۱۲	۲/۸۷	۰/۰۰	٤٥/۸۱	۲/۹۹	۰/۸۹
	فراهم ساختن صلح و دوستی برای مردم	۳/۰۲	۳/۱٥	۲/۸۹	۰/۰۰	٤٥/۷۷	۳/۰۲	۰/۹۰
	نقش شورا در جلوگیری از دعوا در روستا	۲/۹۸	۳/۱۲	۲/۸٥	۰/۰۰	٤٤/۱۸	۲/۹۸	۰/۹۲
	تامین آزادی و امنیت برای روستاییان	۲/۹۳	۳/۰٥	۲/۸۱	۰/۰۰	٤۷/۲۹	۲/۹۳	۰/۸٤
	ارتقای احساس امنیت اجتماعی	۲/۹۷	۳/۰۹	۲/۸٥	۰/۰۰	٤۹/٤۷	۲/۹٦	۰/۸۱
	پایبندی به قوانین و مقررات	۲/۹۹	۳/۱۱	۲/۸۸	۰/۰۰	٥۱/۳٥	۲/۹۹	۰/۷۹
	رعایت قوانین بدون ضایع شدن حقوق مردم	۳/۰۰	۳/۱۲	۲/۸۸	۰/۰۰	٤۸/٤۳	۳/۰۰	۰/۸٤
	تلاش در رفع تبعیض قومی و گروهی	۳/۱۱	۳/۲۳	۲/۹۹	۰/۰۰	٥۱/۳۸	۳/۱۰	۰/۸۲
	تلاش در حفظ صیانت از مسائل خصوصی	۳/۰۸	۳/۲۰	۲/۹٦	۰/۰۰	٤۹/۷۷	۳/۰۸	۰/۸٤
	جلوگیری از افشای مسائل خصوصی مردم	۲/۹۹	۳/۱۲	۲/۸۷	۰/۰۰	٤۷/٤٦	۲/۹۹	۰/۸٦
	حضور همیشگی در محل کار	۳/۰۱	۳/۱٤	۲/۸۸	۰/۰۰	٤٦/۸۷	۳/۰۱	۰/۸۷
	کمک به کاهش مراجعات به محاکم قضایی	۲/۹٥	۳/۰۸	۲/۸۳	۰/۰۰	٤٦/۱۸	۲/۹٥	۰/۸۷

همان‌طور که مشاهده می‌شود هم در دو بعد قبلی و هم در بعد کارکردی با توجه به سطح معناداری sig که کم‌تر از ۰/۰۵ است باز هم می‌توان رضایت پاسخگویان را از عملکرد شوراهای حل اختلاف در روستاهای مورد مطالعه نتیجه گرفت.

Downloaded from geographical-space.iau-ahar.ac.ir at 5:22 IRDT on Sunday September 6th 2026

- رتبه‌بندی روستاها بر اساس عملکرد شوراهای حل اختلاف از طریق تکنیک ویکور

در گام بعدی تحقیق به رتبه‌بندی روستاهای مورد مطالعه براساس میزان رضایت آن‌ها از عملکرد شوراها و سپس بررسی میزان ارتباط سطح رضایت با فاصله از شوراهای حل اختلاف پرداخته شد. به منظور رتبه‌بندی روستاهای مورد مطالعه از تکنیک ویکور به عنوان یکی از تکنیک‌های تصمیم‌گیری چند معیاره استفاده شد. اجرای تکنیک فوق نیازمند محاسبه و تعیین ماتریس خام و همچنین اوزانی برای شاخص‌های ارزیابی کننده می‌باشد. لذا در گام اول، ماتریس خام براساس میانگین داده‌های حاصل برای هر شاخص تعیین شد (جدول ۱۰) و از تکنیک آنتروپی برای تعیین اوزان شاخص‌ها بهره گرفته شد (جدول ۱۱).

جدول ۱۰- ماتریس خام (میانگین شاخص‌ها)

Table 10- Raw matrix (Average indices)

روستا	تغییر حجم بوروکراسی	وسعت حوزه قضایی	گزینش اعضاء	نکریم ارباب‌رجوع	کیفیت اجرای قانون	انضباط در کار	تسریع کارها	حصول نتیجه در کارها	اقتصادی بودن	توسعه‌ی همبستگی	ایجاد امنیت	عدالت	رازداری	کاهش مسافرت‌ها
رادکان	۲/۷۶	۳/۱۰	۳/۱۲	۳/۰۳	۳/۰۲	۲/۹۹	۲/۹۷	۲/۹۹	۲/۹۳	۲/۹۲	۲/۸۸	۲/۹۱	۲/۸۷	۲/۸۲
قیاس آباد	۳/۱۱	۳/۲۱	۳/٤۰	۳/۲۷	۳/۳۵	۳/۲۸	۳/۱٤	۳/۰۸	۳/۲۱	۳/۲	۳/۲۵	۳/۱٤	۳/۳۱	۳/۲۷
حکیم‌آباد	۲/۵۵	۲/۹۰	۲/٦۱	۲/۹۷	۳/۲۳	۳/۱۳	۲/۷۹	۲/۷۹	۳/۰۹	۲/٦	۲/۷۷	۳/۰۷	۲/٦۷	۲/۷٦
بهمن جان علیا	۳	۲/۸	۲/٤	۲/٦۵	۳/۰۵	۳/۹۳	۲/۸۵	۲/۷	۲/۸٦	۳	۲/۹۷	۳/۱٦	۳/۱	۳/۱۵
خریج	۲/۵۵	۲/۹۳	۳/۱	۲/۸۵	۲/۹۵	۲/۸۳	۲/۸۵	۲/۵۵	۲/۷۳	۲/۹۳	۲/۹۵	۳/۱٦	۳/٤	۳/۱
چمگرد	۳/۲۵	۳/۳	۳/۲	۳/۲۷	۳/٤	۳/٤	۳/۳	۳/۳۵	۳/٤	۳/۵	۳/۳۷	۳/۳٦	۳/۵	۳/٤۵
سوهان	۲/۹۵	۲/۹٦	۳/۰۵	۳/۱۲	۳/۳	۳/۳۰	۳/۳۵	۳/۰۵	۳/۲	۳/۰٦	۳/۱۲	۳/۲٦	۳/۳	۳/٤
زینگر	۲/۰۵	۲/۵۳	۲/۸	۲/۸۷	۳/۱	۳/۲۳	۳/۲	۳	۳/۰۳	۲/۹	۲/۷۷	۲/۹	۲/۸	۲/۸
گوارشکان	۳	۲/۸٦	۲/۹	۲/۸۷	۲/۹۵	۲/۹٦	۲/۹	۲/٦	۳/۱	۲/۸	۲/۹۷	۲/۸۳	۲/۹۵	۲/۸۵
بهمن جان سفلی	۳	۲/۷	۲/۵	۲/٦۲	۲/۸	۳/۱٦	۳/۱	۲/۹	۳/۰۳	۲/۸٦	۲/۸۷	۳/۰۳	۳/۲۵	۲/۸

Downloaded from geographical-space.iau-ahar.ac.ir at 5:22 IRDT on Sunday September 6th 2026

جدول ۱۱- وزن شاخص‌ها براساس مدل آنتروپی شانون

Table 11- Indicator WEIGHTBASEd on Shannon entropy technique

روستا	تغییر حجم بوروکراسی	وسعت حوزه قضایی	گریبتس اعضاء	تکریم ارباب‌رجوع	کیفیت اجرای قانون	انضباط در کار	تسریع کارها	حصول نتیجه در کاها	اقتصادی بودن	توسعه‌ی همبستگی	ایجاد امنیت	عدالت	رازداری	کاهش مسافرت‌ها
E	۰/۹۹۲	۰/۹۹۳	۰/۹۹٤	۰/۹۹۳	۰/۹۹۷	۰/۹۹٦	۰/۹۹٦	۰/۹۹٤	۰/۹۸۹	۰/۹۹۲	۰/۹۹٥	۰/۹۹۷	۰/۹۹٥	۰/۹۹٦
D	۰/۰۰۸	۰/۰۰۷	۰/۰۰٦	۰/۰۰۷	۰/۰۰۳	۰/۰۰٤	۰/۰۰٤	۰/۰۰٦	۰/۰۱۱	۰/۰۰۸	۰/۰۰٥	۰/۰۰۳	۰/۰۰٥	۰/۰۰٤
W	۰/۰۹۸	۰/۰۸٦	۰/۰۷٤	۰/۰۸٦	۰/۰۳۷	۰/۰٤۹	۰/۰٤۹	۰/۰۷٤	۰/۱۳٥	۰/۰۹۸	۰/۰٦۱	۰/۰۳۷	۰/۰٦۱	۰/۰٤۹

در گام بعد به رتبه‌بندی روستاهای مورد مطالعه از طریق تکنیک ویکور پرداخته شد؛ که بر اساس نتایج نهایی به‌دست آمده (جدول ۱۲) روستای چمگرد، قیاس آباد و حکیم‌آباد به‌ترتیب بهترین رتبه و روستاهای بهمن جان سفلی و زینگر بدترین وضعیت را در عملکرد شوراهای حل اختلاف دارا بوده‌اند.

جدول ۱۲- رتبه‌بندی روستاهای مورد مطالعه بر اساس عملکرد شوراهای حل اختلاف

Table1 2- Ranking of villages studied on the basis of the performance of dispute resolution councils

روستا	رادکان	قیاس آباد	حکیم آباد	بهمن جان علیا	خریج	چمگرد	سوهان	زینگر	گوارشکان	بهمن جان سفلی
S	۰/۳۳۷	۰/۴۱۱	۰/۲۴۴	۰/۴۰۸	۰/۴۲۱	۰/۲۳۲	۰/۴۴۶	۰/۴۵	۰/۲۹۳	۰/۳۳۶
R	۰/۰۳۷	۰/۰۳۳	۰/۰۳۸	۰/۰۳۷	۰/۰۴۱	۰/۰۳۶	۰/۰۴۲	۰/۰۴۴	۰/۰۴۵	۰/۰۴۸
Q	۰/۲۶۸	۰/۱۶۵	۰/۱۶۸	۰/۳۰۵	۰/۴۳۱	۰/۰۹۶	۰/۴۸۲	۰/۵۵۷	۰/۴۳۷	۰/۵۸۸
رتبه روستاها	۴	۲	۳	۵	۶	۱	۸	۹	۷	۱۰

نتیجه‌گیری

شوراهای حل اختلاف به‌عنوان نهاد تأثیرگذار و محقق کننده توسعه‌ی مدیریت دولت محلی در سطح روستا و همچنین حکمروایی مطلوب روستایی نقش عمده‌ای در مدیریت چالش‌های قضایی ساده و کم‌تر پیچیده نواحی روستایی با

Downloaded from geographical-space.iau-ahar.ac.ir at 5:22 IRDT on Sunday September 6th 2026

اهداف اقتصادی، اجتماعی و سیاسی مختلف ایفا می‌نماید. در واقع یکی از مهم‌ترین ابعاد حکمروایی محلی، کاهش تمرکز دولتی در سطوح مدیریت فضا و ارتقاء جایگاه مشارکت اجتماعات محلی در فرآیندهای مدیریتی است که شوراهای حل اختلاف به‌عنوان گامی مهم در راستای تحقق این امر ایفای نقش می‌نمایند. سپردن بخشی از وظایف دولت به مردم در زمینه‌ی حل اختلافات روستایی یکی از شاخص‌های دستیابی به حکمروایی خوب در روستاهای کشور می‌شود و با توجه به مزایایی چون تقویت روحیه همبستگی افراد، کاهش مراجعات مردم به دادگستری، رایگان بودن، رفع اختلافات محلی و.... رضایت بیش‌تر مردم را در پیش داشته و از حجم تردد روستاییان به مراجعه‌ی به محاکم قضایی شهری می‌کاهد. با این وجود، نتایج حاکی از این مطالعه در راستای تایید مطالعات پیشین وجود برخی محدودیت‌ها و ضعف‌ها و لزوم تقویت نهاد شورای حل اختلاف در روستاهای کشور و تقویت برنامه‌ریزی در این خصوص را آشکار می‌سازد تا جایگاه و کارایی این نهاد در روستاهای کشور ارتقا یابد. با توجه به نتایج مطالعه حاضر، براساس دیدگاه روستاییان شوراهای حل اختلاف در زمینه‌های مختلف عملکردی، کارکردی و تشکیلاتی از شرایط متوسط رو بالایی برخوردار بوده‌اند و در این میان بعد عملکردی و کارکردی، نسبت به تشکیلاتی از میانگین‌های مطلوب‌تری در سطح منطقه مورد مطالعه برخوردار بوده است. نتایج به‌دست آمده را می‌توان به نوعی موید نتایج مطالعات پیشین نظیر مطالعه Masoudi Far (2011) که هم بر مزایای اقتصادی و اجتماعی و هم معایب عملکردی و نظارتی اشاره دارد، تحقیق Eftekhari et al (2013) در توسعه هدف عدالت شهروندی، تحقیق Hafeznia et al (2011) در راستای نقش سیاسی این نهاد در استقلال محلی، Eftekhari et al (2010) بهبود مشارکت اجتماعات محلی در تحقق حقوق روستاییان و سایر تحقیقات انجام شده در این حوزه دانست. این مهم بیانگر این است که صرف‌نظر از عملکرد و کارکردهای مطلوب این حوزه‌ها، باید اقداماتی جهت تقویت تعداد حوزه‌ها، وسعت تحت سرپرستی و سطح آگاهی قضات و اعضای شوراهای حل اختلاف صورت گیرد تا این رضایتمندی افزایش یابد. همچنین با محاسبه آزمون آنتروپی برای شاخص‌ها مشخص می‌شود مردم از رایگان بودن و مقرون به‌صرفه بودن شوراهای حل اختلاف بیش‌ترین رضایت را دارند.

Downloaded from geographical-space.iau-ahar.ac.ir at 5:22 IRDT on Sunday September 6th 2026

References

- Athari, K., (2007), "Good governance and the necessity of revival of the public sphere", ***Journal of Urban Planning Quarterly***, 6: 19-20. [In Persian].
- Darban Astane, A. R., Rezvani, M. R., Motiee Langroodi, S. H., Badri, S. A., (2011), "Measurement and Analysis of Factors Affecting Rural Governance in Local Government (Case Study: Qazvin Township)", ***Journal of Human Geography Research Quarterly***, 73: 99-118. [In Persian].
- Darban Astaneh, A. R., Rezvani, M. R., (2014), "***Basis of Rural management***", Tehran, Tehran university press. [In Persian].
- Eftekhari, A. R. R., Pourtaheri, M., Safari Markid, A., (2010), "Evaluation of the role of dispute resolution councils in judicial security of villagers "case study: marand county villages", ***Journal of social science***, 6 (2): 93-118. [In Persian].
- Eftekhari, A. R., Azimi Amoli, J., Pourtaheri, M., Ahmadypour, Z., (2012), "Presentation of an appropriate rural good governance model in Iran case study: Rural areas of Mazandaran provience in Iran", ***International Quartery Of Geopolitics***, 8 (26): 1-28. [In Persian].
- Eftekhari, A. R., Pourtaheri, M., (2013), "Analysis of the performance of dispute settlement councils in promoting rural development management case study: Shabestar villages", ***International Quartery Of Geopolitics***, 9 (1):166-186. [In Persian].
- Eftekhari, A. R., Sojasi Ghidari, H., Einali, J., (2007), "New attitude towards rural management with an emphasis on effective institutions", ***Journal of Village and Development***, 10 (2): 1-30. [In Persian].
- Esmail zadeh, H., Sarafi, M., (2006), "Good governance position of urban planning in Tehran Metro project", ***Journal of Human Sciences MODARES***, 1 (48): 1-28. [In Persian].
- Ghelichi, H., (2005), "***Criticism of the book of governance, politics and government, domestic politics***", Publications of the Ministry of the Interior. [In Persian].
- Hafeznia, M. R., Parsaee, E., Hosseinpour Pouyan, R., (2011), "Comparative investigate effects of local adjudication institutions before and after the evolution on citizen participation (Home equity and councils of resolution dispute)", ***Journal of Human Geography Research Quarterly,*** 77: 145-164. [In Persian].
- Haji Alizadeh, J., Mousavi, Ch., Zarafshan, A., (2017), "An analysis of the correlation between urban governance pattern and citizen participation rate (Case study: Shiraz city)", ***Journal of Geographical Space***, 16 (54): 260-237. [In Persian].
- Hosseini, S. A., (2010), "***Rural rights in Iran: the basis of the work of councils and local leaders***", Payam noor university press: Rasht. [In Persian].
- Izady Fard, A. A., Yousefi Ahangar Kalaie, A., (2002), "Observations on dispute resolution councils, papers and reviews", ***Journal of fiqh***, 76 (3): 11-31. [In Persian].
- Kabiri, A., Valaei, M., (2019), "The effects of social capital in achieving rural good governance (case study: zarrineh rood and Marhamat abad Shomali rural district, Miandoab", ***Journal of Geographical Space***, 18 (64): 75-97. [In Persian].
- Lau, C., Ngo, H., (2004), "The HR system, organizational culture, and product innovation", ***Journal of International Business Review***, 13 (6): 685-703.
- Masoudi Far, R., (2011), "The position and role of dispute resolution councils in the Islamic Republic of Iran (Case Study: East Azarbaijan)", Regional Congress of Pathology of Dispute Resolution Councils, Azad Islamic university of Maragheh, 5-6 Jan (2011), Maragheh. [In Persian].

Downloaded from geographical-space.iau-ahar.ac.ir at 5:22 IRDT on Sunday September 6th 2026

- Nemati, M., Badri, S. A., (2007), "Evaluation of functional role of the new rural management system (case study: Guilan province, comparative study of active villages in small and large villages)", ***Geographical resaerch quarterly***, 39 (7): 161-176. [In Persian].
- Piran, P., (2000), "Council in Iran, a pathological look", ***Journal of Social Welfare Quarterly***, 5: 71-102. [In Persian].
- Pour Taheri, M., (2013), "***Application of multi-criteria decision-making methods in geography***", Tehran: SAMT publication. [In Persian].
- Pugliese, P., (2001), "Organic farming and sustainable rural development: a multifaceted and promising convergence", ***Journal of Sociologia Ruralis***, 41 (1): 112-130.
- Rahgosha, A. H., (2002), "***Looking to the Dispute Resolution Councils***", Tehran: Daneshvar publication,
- Rashid pour, L., (2011), "The role of management in the local community in the process of sustainable rural development in West Azarbaijan province", ***Journal of Agricultural Extension and Education Research***, 3 (4): 31-42. [In Persian].
- Rashidpour, L., Hosseini Seyed Jamal, F., Mirdamadi, S. M., (2011), "Local community based management as a good governance approach to rural poverty reduction and sustainable development in Iran", ***American-Eurasian Journal of Agric. & Environ. Sci.***, 10 (2): 174-179.
- Rezaie Zadeh, M. J., Darvishvand, A., (2010), "A critical essay on specialized dispute settlement councils of administrative justice court, by emphasizing on judicial overview on administration", ***Journal of Low Quartery***, 38 (4): 205-219. [In Persian].
- Sayahi Kashi, J., (2004), "A country papers for Islamic Republic of Iran. In: Report of the APO (Asian productivity organization) Seminar on Role of local communities and institution in integrated rural development", 15-20 June 2002 (ICD-SE-3-01), Tehran, Iran. [In Persian].
- Stark, N., (2004), "***Effective rural governance: what is it: Does it matter?***" Report of Rural Governance Initiative a programme of rural policy research inistitute (RUPRI), University of Iowa College of Public Health.
- Taleb, M., (1996), "Rural management in Iran", Tehran: Tehran University press, Tehran. [In Persian].
- Tenguay, G. A., Rajaonson, J., Lefebvre, J. F., Lanoie, P., (2010), "Measuring the sustainability of cities: an analysis of the use of local indicators", ***Journal of Ecological Indicators***, 10: 407-418.
- Zahedi, SH. A., (2006), "***Sustainable development***", SAMT Press: Tehran. [In Persian].